

Изази суботом.

Цијена:

За ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ на годину 6 ф., на по године 3 ф., на четврт године 1 ф. и 50 новчића.

За све остале земље у ЈЕВРОПИ и АМЕРИЦИ: на годину 20 франка, на по године 10 франка, на четврт године 5 франка.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Претплата шаље се у ил-лустрацији „Глас Црногорца“ на Цетиње, а може се и картом упутницом на пошту у Котор. Дошле ши-лу се уредништву. Рукописи се не враћају.

За огласе плаћа се, по простору који заузму на четита, 7 новчића од реда за први пут, а за сваки даљи пут по 5 новч. За огласе веће и на дуже вријеме понушта се.

Цетиње 12 септембра.

Од бечког „Кор. Бира“ навијештени нам у пошљедњем броју чланак „Фремден — Блата“ пред нама је од ријечи до ријечи. Орган аустро-угарског министарства иностранијех дјела између осталог вели о познатој пошљини оружја и муниције међу Мали-соре:

Ми смо већ у нашем листу од 2. тек. нагласили невјероватност ове вијести, и дали мјеста сумњи, да се ту ради о једној од оних малијех перфидија, које се често с Цетиња управљају противу наше монархије. Извиђаји отада предузети свједоче, колико је наша сумња била оправдана. Није 4000 пушака и 700 револвера, и т. д. него много мања количина окол 300 пушака и 130 револвера, и то оружје најразличитијех старијех система, даље окол 4000 фишека, међу којима много од лова, што је било на једну турску трабакулу у Грузију укључено дестинацијом пут Крфа. Не ради се дакле о каквом изванредном пошљини оружја, него о контробану оружја, који је у обичају на црногорској и арбанашкој обали. Овакво старо оружје јавно се пуца на скадарском пазару и због његове цијене вазда се обилато продаје.

Признајући даље да се нашло једно складиште оружја на турском земљишту а једно на црногорском, наставља даље:

С Цетиња растурена вијест, да је необична количина оружја и муниције на једном далматинском броду, или као што су други црногорски извјештаји тврдили на лојдовом параброду, укључено пут Арбаније, имала је очевидно потакнути закључак, да се то није могло догодити без предходног знања ц. к. владе. Кад се к томе још даде, да црногорски отправник послата у Цариграду није овај обични догађај у овијем странама, као што би у обичном току послата ишло, Порти до знања ставио него управу у Двор саопштило, врло је мучно вјеровати безазленој намјери владиној, у пошљедњем „Гласу Црногорца“ израженој, да се хтјело само пажња сусједна обратити на горњи случај; него прије даје узети као доказано, да се при овој доуницијацији, која је с Цетиња потекла на начин, који тако пада у очи, радило о тенденциозном покушају, који је нашу монархију имао осумњачити непријатељскијем намјерама противу Турске, или противу мира у Арбанији.

Прије свега, није то тако невин и обична ствар, како се мучи наш бечки друг да је свијету представи. Он сам говори о једноме складишту нађеноме на турском земљишту, и о другоме нађеноме на нашем земљишту. Ми смо у пошљедњем броју извијештели и бројеве пушака, револвера и фишека, што је наша влада секвестрирала, који су много већи од бројева, који се из Беча наводе. Па да је из Грузије кренуло само 300 пушака, 130 револвера и 4000 фишека, како би се могло наћи само у складишту нађеноме на нашем земљишту 300 револвери и преко 150,000 фишека? а одакле је оно оружје и муниција, што се нашло у складишту на турском земљишту? Па ако је то било оружје разнијех старијех система и од лова, што се јавно продаје на скадарском пазару, за што се закопавало испод земље и крило у нашој граници? Зашто ли то обично јавно трговане и сам „Ф. Б.“

називље контробандом. Из свега се дакле већ види, да извиђаји бечког листа нијесу најбоље успјели.

Што се тиче начина, на који смо ову ствар допијели, ми је нијесмо могли објективније изложити, већ да смо је прећутали. Али то нијесмо могли ни за чију љубав!

Кад је дакле истина већ доказана и призната, да је из дубровачке луке Грузија кренула једна трабакула са оружјем и муницијом пут Арбаније, ма било на њезинијем експедицијама и уписато за Крф; кад је та трабакула то оружје и муницију искрцала у Бојану; кад су исто оружје и муницију нашле наше и турске власти скривене у подземнијем складиштима: како се годе и објективно констатирање тога догађаја може још називати „перфидијом“?

Да се докаже колигод та „перфидија“, „Ф. Блат“ вели, да смо ми рекли, да је за превоз оружја служно један далматински брод, а други црногорски извјештаји, један лојдов параброд; дочим је била једна турска трабакула. Нека нам опрости „Ф. Блат“, али није истина, да смо ми рекли, да је далматински брод пренио оружје из Дубровника (Грузија) у Бојану, него изрично трабакула под турском заставом.

Тако мјесто признања, које би ишло нашој влади, за њено одобрење над обр-жањем потпуног реда и складни одношаја доброг сусјества — она се награђује калумнијом, јер је проста калумнија упорно називати поступак наше владе у овом случају „перфидијом“.

СЕДМИЧНИ ПРЕГЛЕД.

Цетиње, 13 септембра.

Прошле недјеље брзојави о англиској окупацији Сигра изнепадили су политички свијет, који сасвијем наравно у овом тренутку највише пази, што ће Инглеска ушљед руско-турског споразума односно Дарданела, тијем више, што је Сигри лука, какве нема ближе Дарданела, и што повјерење у мир све слабије постаје.

Један дио инглеске средиземне флоте збиља био је заузео Сигри, што су одма у Цариград јавили својим заступницима руски, француски и италијански консули, о чему је била у исто доба извијештена Порти и султански Двор, и уштан инглески заступник за разјашњење.

Инглески заступник изјавио је Порти преко свога првога драгомана, да он о том догађају ништа не зна, али да је могуће, да је инглеско бродовље мановрирало окол Сигра, те да је адмирал можда мановру раширено искрцавањем трупе на остров, или да им је војсци допуштено, да се ту одмора. Инглески посланик, који ништа није знао за тај догађај, погодио је! Збиља инглеско бродовље искрцавало је војску на Сигри и туда је мановрирало. „Н. Времја“ на то вели: „Чинити мановре поморске искрцавањем на земљиште иностране државе — то је најновија новина садашњег наоружаног мира; тако би могле и флоте другијех држава усвојити тај обичај инглески, добар примјер је већ ту. Али што ће рећи

просвјетљени поморци, ако се таква искрцавања почну чинити и. п. на остров Цейлон? Има доста острова и полуострова, који би били врло важни за поморско вјежбање. Инглези су изабрали пелуду тачку на обали Мале Азије; остров Митлен или Лесбое паоде се скоро на једнаком растојању од Смирне, главне луке на западној анатолијској обали, и од Дарданела“.....

Разумије се, бродовље је оставило Сигри, пошто је мановре извршило, те је настало питање: што су Инглези хтјели постићи овим? Франска „Политик“ мисли, да је Инглеска влада хтјела просто да види, какав ће утисак ово њезино пријетеће и изазивајуће држање учинити на јевропске велесиле, а у исто доба, да учини покушај, да се накнади јевтино за постигнути руски уцјех у Цариграду.

Кад се узме пред очи мјесто, гдје се ово догодило — близу дарданелскијех врата, и доба, кад се догодило — послуже руско — турског споразума односно Дарданела; онда остаје очевидно, да је ова маневра у свези са најновијем цариградскијем догађајима, што афери даје доста озбиљан карактер.

Доба великијех војничкијех маневра пролази, па настају коментари бесједа, што су се том приликом чуле из уста поглавника дотичнијех војска. Ове године бесједа министра пресједника и министра ратног Фрајенета, коју је држао на банкету у Вандерву, гдје су били позвани генерали и војнички афшеји иностранијех посланства, по важности својој највише мјесто заузима. Ту је глава француске владе и у исто доба француске војске категорички казао, да је више заповједништво војске потпуно провиђено, па је за тијем отворено рекао: да већ нико не сумња у снагу француске војске. „Њезин напредак, који Јевропа види и коме Француска аплаудира, једнијема надахњује поуздање, а другијема поштовање“ — тако се изразио први пут, послје толико година сабирања и препорођавања француске републике, г. Фрајенета о њезиној војској сили па је затијем даље наставио: „Ми ћемо показати да смо и мудри. Ми ћемо знати са чувати у новој ситуацији оно спокојство, достојанство и умјереност што по у цријем дневима приравине наше препорођење.“

Овоме тону вандеврске бесједе г. Фрајенета обрадоваће се — вели „Н. Времја“ — у Јевропи сви они, који не сматрају врхунцом среће хегемонију тројног савеза. Препорођај Француске, њезина готовост за сваки случај, и већ формално објављено зближење француско-руско дају довољан отпор издјелијем мислима тројног савеза. „Ми врло добро знамо — наставља „Н. Времја“ — да ову исту готовост државне, сасвијем опорављене од ратног пораза 1871 године други сматрају као урок страховања, да ће трета република француска сама дати повод јевропском рату, али њезино већ свршено приближење к Русији даје нам најбоље средство да није тако. У Цариграду добро знаду под којим условима Француска може рачунати на подржавање Русије и већ никоме, ко познаје искреност мирољубља наше владе, неће доћи у главу, да Француска може данас изазивати нове ратне догађаје.“

Овдје нам се чини умјестно наставити, што један парижки лист доноси из уста славнога књижевника и члана академије Вогве-а, што се чуло овјех дана приликом говора о савезу

руско-француском: „Цар Александар III јест један од најдуховитијех и најлојалнијех људи на свијету, али и заклетог непријатеља дипломатије. За обје земље вриједи његова ријеч више него ли сви потписи. Када је на покон дошло вријеме, да се опет успостави равновјесје, тада му је он одма пружио руку оном значајном искреношћу, која је главни билеги његова цијелог мужевног појава“. Тако се већ утврђује повјерење кроз све слојеве француског народа према руској политици, која је у рукама Александра III-га.

У исто доба листови доносе бесједу министра унутрашњости Константа, што је држао у Карисентрасу приликом стогодишње светковине присаједињења Вердсина са Француском. И г. Константа нагласно је довршени препорођај Француске, и њезину појаву на свијетску позорницу. Говорник је обратио пажњу на политику, којом се до тог препорођаја дошло и увијеравао је, да ће се влада исте политике и даље држати. За тијем је позвао све добродушне Французе, да се окупе око владе, да јача буде, у часу када је Француска примала доказе највишега пријатељства и најискренијех симпатија, којих би се важност ослабила сваки коментаром, а чиј би се замашај могао само умањити претјеривањем.

Најпослије је говорио пресједник републике г. Карно на банкету, што је он дао генералима послје довршенијех маневра у Витрију. Зна се — реко је г. Карно — ако земљи мир, постојан ст, мудрост и лојалност у међународном саобраћају покрену пријатељства могу прибавити, да је оправдано повјерење у снагу државну најбоље јемство мира. То повјерење даје нам војска. Тако и пресједник републике слаже се са пресједником владе у поуздању у готовост француске војске.

ПРЕГЛЕД ЛИСТОВА.

Петроградски Свјет доноси овај чланак о владајућему Султани Абдул-Хамиду:

Овијех дана прославила се у Цариграду великом свечаношћу петнаестогодишњица ступања на престо Султана Абдул-Хамида. Његово царовање било је до сада врло благодотворно за мусулманске интересе.

Назад петнаест година турска царевина етапа је на рубу пропасти. Послије реда мрачних догађаја и несрећног рата, у који је Турска уљезла подстрекањем Инглеске, у отоманској царевини нашао се човек, који није још био изгубио вјеру у будућност, и који, ослањајући се на самог себе, заузео се енергично и постојано да препороди царевину.

Тај задатак срећно је извршио Абдул-Хамид. Хвала његовоме бистром погледу, триљену у настојању, ријеткијем добродјетелима код турскијех Султана опрезности у својим одлукама и избору својих саветника, њему је пошло за руком, да изнова учини Турску важнијем фактором у концерту јевропскијех држава.

Подигнути финансије државне, Султан је обратио пажњу главно на војску, да је доведе до позвајаја савремене војне науке. Велика по своме броју, дисциплинирана, научена по најбољем јевропскијем методима, снабђевена најновијем оружјем, одана на прослављена својом храброшћу, руска војска се може данас бројити сасвијем прерођеном.

Абдул-Хамид још се побринуо за народно образовање. Хвала његовом личном настојању стадоше ницати свуда по држави учевни заводи, на што до сада Султани нијесу пажњу обраћали. Само штета, што су они заводи уређени само за мухамеданце, дочим хришћани ваља да се сами старају за себе.

Даље Абдул-Хамид обратио је своје

старање на путове, тако да ће брзо и мала Азија имати мрежу гвоздених путева.

Ова дјелатност Абдул-Хамида, његови трудови у улажању реформа и благодина подигли су значај Султанов унутра и поштовање изван Царевине.

Но све то Абдул-Хамид мога је постићи хвала основној политици ој мисли свога програма, која је била у строгом чувању мира и цунога неутралитета у политичким питањима и у пријатељству са свијем европским државама. Владалац, обдарен таквијем врлинама и таквом плодотворном радношћу, заслужује поштовање цијелог цивилизованог свијета. Находећи се између уливца Русије и Инглеске, тако процицателни Владалац, као Абдул-Хамид, посматрајући прошлост своје царевине и узроке пошљедњег рата, морао је разумјети, ко је бољи пријатељ интереса отоманске царевине — онај, који је савјетовао реформе у корист Хришћана, или онај, који је савјетовао уоприно противљење против сваке уступке у корист хришћана.

Пошљедња пошљедњег рата открила је сваком Мусулману очи, да разликује праве пријатеље од лажних савјетника. Инглеска је уграбила Султану Ципар и Египат на би још лијела Крит; Аустрија притиснула је Босну и Херцеговину, па се још спривља на Солун и у Арбанију; Италија је заузела Масову са задњијем мислима на Триполис.

То је јасно не само Абдул-Хамиду него и већине државника и патриота турскијех. Може се дакле разумјети, да ови са својим господаром на челу, желе да сачувају искрене односе са правим пријатељима царевине, чијим пријатељством само још се могу сачувати под скиптром Султановијем остатци отоманске царевине у Јевропи, Азији и Африци.

Београдски „Одјек“ пише:

Садашњи владар отоманске државе, султан Абдул-Хамид, доказао је у течају своје владавине многобројним дјелима, да је он mudar и узвишен владар и да га у његовим одлукама руководе једино обзира на благостање државе и његових поданика. Он је модерни суверен и налази се у потпуном складу с потребама нашега доба и њему се не могу подметати мотиви из времена средњовјековних султана. Промјена министарства, коју је султан Абдул-Хамид нашао за потребну, свакојак је постао пужном услед животних интереса отоманске царевине, којима је врховни чувар султан Абдул-Хамид. Кад владар отоманске државе осјећа потребу да своје савјетнике промијени, то се само по себи разумје, да су га на тај корак побудили само важни државни интереси и ми држимо, да је не само лудо и дјетињасто него да је управо невољно и невољно не тражити објашњења тој промјени у оном са свим природним мотивима, који су и у другим државама мјеродавни, него је представљати као резултат баснословних сплетак и завјера, које су позајмљене из источњачких сказака.

Ми држимо, да султан Абдул-Хамид због своје опробане владачке мудрости и због свога очинскога старања за добро поданика, који је он у небројено прилика показао, има права на то, да се његове царске одлуке пресеђују онако, како то његовим одличним владачким врлинама долажује. У другим државама се министри чешће мијењају и то се не тумачи интригама и завјерама. Турски министри, који су сада отпуштени, били су шест година

у служби. Тај вијек доживи ријетко који европски кабинет. И зато ми никако не разумијемо, што да се тражи вјештачког објашњења за одлучање досадних министара, док се међутим то даје много лакше и природније објаснити. За пошљедних шест година претрпели су европски одношаји врло примјетне промјене. Међународни положај постао је са свим други. Поред утицаја тројнога савеза стао је као потпуно раван, руско-француски утицај. Интегритет Турске у погледу важних и драгоцијених јој покрајина доводи се у питање баш с оне стране, која је до сад тај интегритет ваза заступала. Анексони смјероји Инглеске гледа да не испане само на Египат, него и на Крит. Има дакле довољно узрока, који су морали побудити султана Абдул-Хамида, који својим бистрим погледом прати све струје међународне политике да састав свога кабинета доведе у склад са захтјевима ситуације и потребама државе.

Нама је јасно, да су отоманског владара и овом приликом руководили само важни државни обзира и да је он поступио онако, како су му то налазили његова топла старања за своју државу. Султан Абдул-Хамид показао се је као mudar, обазриви обзира владар и према томе ваља судити о пошљедној промјени министарства у Цариграду.

СЕПАРАТИЗМ У ЊЕМАЧКОЈ.

„Н. Времја“ доноси шљедњи допис од свог редовног дописника из Берлина:

Одушевљени брзојави официјалних телеграфских агентура и чланци њемачке штампе поводом састанка њемачког и аустријског цара нијесу у стању да умукну све већа растећи шапат сепаратизма, који раствара јединство њемачке царевине и силу државе, склоњене генијем Бисмарковијем, крвљу стотине хиљада војника и францускијем мизардама.

У бившој ханOVEREKOЈ краљевини незадовољство са присаједињења с Пруском није никад преставало. Узрок тог незадовољства треба тражити не само у племенитој оданости ХанOVEREKOЦА к старој династији Велфа, чији је пошљедњи преставник, стари сљивни краљ Борфа био обожавао од његових поданика, него и у социјално-економном развињу деловија јавног живота ХанOVEREKOЦА послје присаједињења с Пруском.

За вријеме владања Велфа становници ове прекарне провинције заимали су с земљорадњом и сточарством. Мало развити градеки и сеоски манифактурни живот није имао уплива на нараветвеност и на материјално благостање народа. Хљеба, меса и осталог плода, потребитог за живот, било је изобила, а цијене осталог биле су много ниже него по осталој Германији. А од кад се ХанOVEREKOЦА придружио Прусији ово идилско стање одједном се промијенило. Енергични предузетни Пруси и особито глани јеврејски еспекуланти наериуше на ХанOVEREKOЦА намисавиши пово поље за своју дјелатност.

Заводи, фабрике и разна акционарска друштва етадоше шпати као пецурке послје дажда. По градовима становништво етаде расти са невјероватном брзином, а сеоско је изгубило свој стари покој и задовољство. Придолазак радника из сусједних провинција повукао је за собом оскудицу у живљењу, раслуштеност у

моралу и неизбјежни социјализам. Са сузама спомињу стари добро старо вријеме, а омладина снјева, помоћу војводе Кумберландског, да заведе друго издање очинске управе краља Борфа. Тајна агитација у корист велфског пресједника против Прусије расте сваки дан виша. Скоро сви народни заступници из ХанOVEREKOЦА припадају велфској странци. Полиција открива завјере, конфисцира безбројне анти-пруске брошуре, глоби скоро сваки лает ханOVEREKOЦА и т. д. и т. д. Да подобна застрашења неће довести до никакве сврхе, то се по себи разумје.

Пошљедња истраживања јако су Прусе узнемирили, јер она доказују, да нијесу само грађани и сељаци приврженици велфске династије, него да ове оданости има и међу војницима и официјерима ханOVEREKOЦА поријекла. Овдјешњи дјетови систематски буге о развињу сепаратизма: официјални по савјету с више, либерални да се противници не радују, а социјалистички за то, што се они баве само са својима фанатичкојем убјеђењима. Ипак јавно мњење почиње узнемирати се особито поводом знаменитога велфског фонда.

Моћна империја, која је изагнала династију са освешенога вјековима престола, те присајединила цијелу краљевину, неби требало да руке прља приватнијем имањем прогнате династије. Педесет милиона — није велика сума за једну царевину. Али се Прусија ваза одликовала очима завиднијем, и рукама грабљивијем. Великодушност није ствар њезина ума. Што се војв. Кумберландски није хтио за ваза одрећи од рођенога права на престо харOVEREKOЦА, или признати своје побједитеље законитијем владоцима своје земље, Прусија је задржала педесет милиона за себо док Велфа не признаду давашње стање ствари. Њемачка ваза увјерава, да капитал остаје неприкосновен, а да само добит ужива Прусија, која се тропи противу претензија велфских. Овом добити не рукује парламент, ни министарство, него само државни канцелар без икакве контроле и одговорности. Овај се понав употребљава особито за награде и поддржавање официјозне штампе, и људи врсте Ветихера.

Та злоупотреба приватнијем имањем пошљедњег Велфа огорчила ХанOVEREKOЦА и њихови заступници намјеравају противу исте глас подићи у парламенту. То се зна, да неће успјети. Генерал Каприви ограничиће се на оне фразе и све ће остати по пређашњему, ал то неће смањити незадовољство у ХанOVEREKOЦА.

Још се опсије развија сепаратизам у Баварској. Ова тежба сепаратистичка је плод најновије системе владања у Њемачкој. За вријеме Бисмарково ове тежбе није било. Генијални јединитељ Њемачке био је довољан да ошине хладне сухе сјеваро-њемце уједно са ватренијем југо-њемцима. Оставка Бисмаркова учинила је у Баварској виши утисак него у Пруској, а такођер и више незадовољство. Југо-њемци осуђивали су младог Цара са неблагорности к староме канцелару коме једнако показују своје симпатије. Сваки љетни пут Бисмарков на воде претвара се у тријумфални пут, и свака нова одлука Царева побуђује незадовољство у Баварској, као и по осталијем савезничкијем њемачевинама.

Страх, да ће млади, славољубиви монарх једно јутро узвићи Њемачку у капо подузете опасно, јако узнемирује југо-њемачке њемачевине. За вријеме неерне посјете Императрице Фридрих у Паризу, баварска је штампа осуђивала Цара са младеначке неувиђавности.

Непријатељско расположење духа у Баварској према Прусији јасно се показало особито поводом садашњијех великијех манова. Виши војнички кругови у Минхену наши су жељу „краља прускога“, да он управља маневрима баварске војске, нарушењем самосталности „савезне ал не подчињене“ краљевине, јер њемачки Цар признаје се главом њемачке војске само у ратно доба. Препирка за и против довели је до непријатне измјене мисли с обе стране, и свршила се изјавом Цара Вилхелма, да ће присуствовати на маневрима само као гост Принца Регента а не као глава савезничке војске.

Тако опрезна уступка јавном мњењу баварском умирала је неколико сепаратисте; ипак је дочек Цара Вилхелма у јужној Њемачкој био доста хладан, који нимало не одговара официјознијем брајавима о одушевљењу и усхићењу дочека.

СРПСКА ВЕЛИКА ГИМНАЗИЈА У СРЕМ. КАРЛОВЦИМА.

У своје вријеме добили смо програм српске велике гимназије карловачке за школску годину 1890/91., и објавили у овоме листу. Сада ћемо коју шпше да кажемо о томе програму, јер је значајан, у њему је на први мјесту чланак из пера директора те гимназије г. Стевана Дизића, а наслов му је: „Првих сто година српске велике гимназије карловачке, 1791. до 1891.“

„11. октобра 1891. навршиће се уграво сто година, како је изишла прва највиша одлука од Цара Леопалда II, којом одобрава основно писмо Димитрија Анастасијевића поднесено од митрополита Стратимировића и своју царску жељу приче, да се у Карловцима што прије отвори гимназија; уједно се главном оснивачу Анастасијевићу подјељује угарско племство а митрополиту и грађанима карловачким као супрлагачима исказује се највише признање и допадање.“

Дакле пуних је сто година, како гимназија карловачка шири просвету; велики је то одјек времена у животу народном. Можда ми данас не можемо ни оцијенити колики је улив гимназија карловачка на живот народни и у оквиру наше отаџбине и ван ње. Дугачак је низ оних који су се учили у гимназији карловачкој. Као што стоји у овоме програму забележено, нијесу сачувани пописи ученика у архиви гимназије карловачке за вријеме од године 1791—1797.; од године 1797. пак до 1891. било је тамо свега 18001 (осамнаест хиљада и један) ученик. Лијеп број! И то тога броја многи су временом постали митрополити, епископи, архимандрити, протере, адвокати, љекари, официри, свештеници и т. д. и т. д., који се многи и поименце спомињу у овоме програму.

Много би било кад би опширно излагали и овде, шта се све прича у тој расправи „Првих сто година гимназије карловачке“, на пуних 65. страна. Препоручујемо је сваком, да је пажљиво прочита, јер је поста одштампана из тог програма и у засебну књижицу.

Ми ћемо споменути само главније моменте из те историје.

Духовни отац гимназије карловачке јесте браженочини митрополат Стеван Стратимировић, чољек ријетких душевних способности, и великог провинцавог духа. Својим заузимањем умно је привољети грађанина карловачког Митра Сабова (Анастасијевића), да знатним новчаним

ЛИСТАК „ГЛАСА ЦРНОГОРЦА.“

ГАРУН.

(Лермонтов.)

I.

Бјежи Гарун од јелена бржи и од зеча којег ор'о сљеди; ужас носи са попришта бојног, гдје се крвца черкеска пролила. Тамо му је бабо поинуо — два му брата тамо изданула — свима трима задње р'јечи биле: част! слобода! — а гласе им русе немилосно душманим глагене, остадоше поругом прашице. И текла је, текла, крвца њина, текући је освету кличала — али Гарун ни да се осврне; забацио дужност најсветију — сваку канџу стиди изгубио — немаше га док трајаше борба; пушку, сабљу, оружје витешко, на бојишту од стра побацио — па бјежао... и бјежао само!...

II.

Дан изумро; маглустина густа свим плаштом баштине прекрила; са Истока са бр'јегова даљних свјез вјетарац на више се спушта; мјесечина обасјала мека — бл'једи јој се расасипљу прами до на њиве — усамљене њиве Пророкове. — Уморен је Гарун

ожедљео, од зноја и крви отиरे се међ хридинам' позн'о своје село у ком је никао. Крадимице ступа, заглаза, да га когод опазно не би док наоко мир, тишина, влад. Сам се враће... коб га мимоншла... вратио се читав и без ране. Пред њиме је позната „саклија“ — њој притрча. На огњишту малом ватра тина... газда је у кући. Некада је пријатељем звао стар-Селима, а сада га једва стари Селим упознати мог'о; заборављен на кревету боли он умире... ништа не жалећи. — Ако те је Алах, свети А ах, избавио од отрови крете... и ако те ањели његови са висица сјајних и пресјајних — још чувају за довор и славу, ој! рећи ми шта се тамо збидо? — Селим пита — растварајућ' слабо очне зјене, ал' му ипак нада мутан поглед нешто оживљује. Изновице по жилама чуо крвцу врелу — крв јуначку милит' — на смртничком подице се одру. — Два цијела тукосмо се дана по јаруга и плавневних ждр'ела, тамо ми је бабо поинуо — браћа су ми тамо изданула — сам остадох скривен у шупљини, гладни вуци и вепрови дивљи тражином ми пута казивали. Колико их еј! видио нисам...

онтар камен што их скривавио и купљена бодљом озл'једила; гледо сам их... дрхтали су тужни баш к'о звјерад пред чољером јаком. И умиру! браћа нам Черкези — тамо доље поплавио све је... непријатељ побједилац холи. Ох! прими ме цуван вјере старце! закљичем се именов Пророка, остаћу ти до смрти харан! — Умирући прену и узвикну: — Ид' отоле погани презрена!... таквог госта у кући не примам, за кукавца благосова немам! —

III.

Без увр'једе при таквим р'јечима о старчеву прагу неговбеу тужан Гарун ногу очистио. Хата, хата — пред другом „саклијом“ нашао се. Све од једном — мишљу прошлех дана слатке усомнене надошоше ватреним поључцем лизнути му олеђено чело, — млађано је срце осјетило пуно миља и свјетлости живе; — те срединиом помрчине густе чини му се очи свјетлуцају дивне моме... за ком силно жуди!... Мислит' стао: — Јест она ме љуби — жарко љуби — ни исати не ће... та без мене она и не живи. Ућ' унутра жељница га крену. Ува пери, поњом ослушкује; чује пјесму, ваздухом се њија; одушнује, разбира и бл'једи: — Докле мјесец небом таласа се

по ведрини чистој без облака добар пјешак ка бојишту јури; док коњаник пуни пушке мале, красна цура одважно му збори: Подај себе мила пзбраниче... подај себе ерши у наручја — не плаши се! Окренут Истоку дај молитву својему Пророку, одржи се у вјери његовој — већу вјеру на славу полагај; е душманима ко се тућ' не смије издајник је браће и племена, кој' ум-ра... блатну душу пушта под задахом најгрње срамоте. Воде нема да му љагу спере, нема земља да му кости скрива, гдје их звјерад прождрљива не би растурила — сатрла у мливо. Ој! међ' брда, међ' слободна брда... таква брука поднијет се не да — такав подљак грдно се одбја... од милијех плавневних љепота! —

IV.

Опет Гарун даје наклонио; погн'о главу — к'о манифад неки узбрао; безброј вредних суза на прса му падају и лију. Чим спазио рођену колабу нова нада у срцу га дирну — те на прозор закуцао мали. Тим тренутком у мирноме стану молитва се можда небу крета... — горућу је остарјела мајка с обамрлих усана пуштала очекујућ' љубљенога сина — ал' не самог... са попришта бојног.

прилогом од 20.000 (двадесет хиљада) фор. удари чврст темељ фонду гимназије карловачке.

Диван је то призор морао бити, када је у резиденцији својој митрополит Стратимировић скупио угледније Карловачане и објавио им најмјеру Митра Сабова. У кратком но језгровитом говору пуном силовитих ријечи позвао је митрополит присутне, да достојно благодаре томе извршеном човјеку, по ови не само, да су му благодарили, него његовим великим дјелом тако су ускињени били, да су и сами, сваки по могућству уписали на ту исту цијелу снега 19050 (деветнаест хиљада и педесет) фор.

Почетак је учињен. Гимназија карловачка отворила је своје просвјетне двери, на које су улазили младићи жедни науке. И те су двери ево пуних сто година отворене. Хиљаде су улазиле на те двери. Само у два маха бјеху те двери на неко вријеме затворене: Године 1795/6. није било и гимназији предавања, јер у мјесту самом завладао страх, куда се појавила. Други пут није било предавања године 1848/49. због буне; и један и други почи-вак трајао је више од године дана.

Тих сто година из живота и дјеловања гимназије карловачке могу се на трије подијелити: први одејек од 1791—1852., други одејек од 1852—1873. и трећи одејек од 1873—1891. У првом одејеку тежиште свој настави у гимназији било је у старој класичној књижевности, гимназија је имала шест разреда и предмети су предавани на латинском и њемачком језику; у другом одејеку гимназија је имала осам разреда и била приватна т. ј. без ишта зрелости; у трећем одејеку је гимназија стекла право јавности, т. ј. да ученици, који су свршили осми разред могу тамо полагати и исите зрелости. И у другом и у трећем одејеку предавало се на српском језику према одредби нове уставне основе (Organisations-Entwurf) која гласи, да је језик власника гимназије уједно и наставни језик у гимназији и у једно је маторни језик власника гимназије уврштен у оближње предмете, што у првом одејеку није било. У другом и трећем одејеку тежиште настави у гимназији није више стара класична књижевност него „оно дотичање, што га имају сви саставни предмети по зајмице један с другим.“

* * *

Кад је тако основан и осигуран био фонд, из којег ће се плаћати професори, требало је наћи зграду, у којој ће бити гимназија. Оснивачи су имали на уму стару српску школску зграду, у којој је за митрополита Ненадовића постојала гимназија под именом латинских школа Карловачких. На тако и би. Гимназија би смјештена у тој згради, коју је зидао заслужни оснивач класичног фонда и ту је гимназија провела највише са 6 поље са 8 разреда од нос ања свога па све до половине марта 1890., када се оданде морала иселити у приватне куће, да се на том истом мјесту сагради нова гимназија.

Многима и многим позната је та стара гимназијска зграда у Ср. Карловцима. И ма да је скромна била и по спољашњем изгледу и по унутрашњем распореду, ипак смјемо тврдити, да је та „са недогошко-дидактичног гледишта доста незгодна зграда одњеговала и одржала Српство не само ово у Аустро-Угарској, него и оно преко и у другим крајевима“.

И та је зграда порушена. Сад се на томо мјесту диже велељепна зграда, да гимназија други вијек свога живота отно-

чне у пристојнијој одјећи. Да је потребна гимназији нова зграда, опазио је то још блаженопокојни патријарх Јосиф Рајачић, када је у овој гимназији навео VII. и VIII. разред јавно је казивао да жели изградити нову гимназију, али је утој жељи умрло... Иста је жеља загревала и родољубиве груди блаженопокојног патријарха Германа, који је видио да због тешке болести и немоћи тјелесне неће моћи своју мисао остварити — остави у аманет брату своме преч. г. Стевану Анђелићу пароху митровачком, да он подигне нову гимназију на мјесту старе гимназије. Преч. г. Стеван Анђелић то је обзнао у сједници патријархатекој 22. јунија 1889. и кад је на то добио од патроната топлу захвалу и дозволу, потписао је уговор 12. (24.) фебруара 1890. са будапештанским неимаром Јулијем Партошем да за 162,500 фор. сагради по предложеном начрту велику и лијепу зграду на један спрат за гимназију и богословију.

Темељ новој згради гимназијској осветила је Њ. Св. нови патријарх епископ г. Георгије Бранковић 12. маја 1890. На тој знаменитој ријеткој слави српској био је преузвишена госп. Ф. барон Николић краљ. комесар, преосв. епископ Некторије Димитријевић, преосвјетли г. Д. Стајковић предстојник унутрашњих одјела кр. земаљске владе, преч. г. прота Стеван Анђелић, многи народни заступници, многи угледни људи из мјеста и са стране, свјештеничког и световног реда.

И нова велељепна зграда скоро је готова. Ове ће јесени да се отворе њене просвјетне двери, на које ће да улазе и излазе дјеца и младићи српски жедни науке. „Нова гимназијска зграда јесте висока на један спрат подишута, лијепо и вјештачки израђена, са пространим собама и високим таваницама и сводовима. Тако ће гимназија карловачка да ступи у друго стељеће свога опстанка и даће младој уздици нашој и воље и простора живљем кретању, бујнијем развојем и напретку, чему се ми с пуним правом и искреном жељом надамо.“

За првих сто година свога опстанка гимназија карловачка неуморно је настојала оно тога да испуни вољу својих заслужних и неумрлих оснивача то јест, да народни подмаздак утврди у љубави према светој православној цркви и својој народности, према књижи српској и имену српском, да га утврди у прајдејовској вјерности и непоколебивој оданости према премисловном краљу и његовој династији, да га утврди у чистом моралу, у истинитом домољубу и родољубу: да за цркву, за краља и за народ одгоји ванрешити душевно и умно потпуно здрав и хармонично образован, и за живот ваљане карактере, које ће знати несобичним и благодјетним радом својим, великим добротворима и оснивачима гимназије карловачке своју захвалност посвједочити и лијепо име заводу одржати и очувати докле је свијета и вијека.“

И за иста гимназија карловачка вршила је своју задаћу за првих сто година свога живота на опште задовољство! Дај боже и од сада таква била и корачала увијек за напредним духом времена.

Vivat, floreat, crescat!

(„Наше Доба.“)

ДОПИСИ.

Бијело Поље 1 септембра. — И ако ми није перо вриједно а у овим тешким тренуцима и најспособније у чуду бо се

спршио му голему срамоту!... Правовјерни презрете му тјело, у гробљу му мјеста не дадоше, већ пустише гладне псе и хрте — урликањем да му крвцу лочу, што из ране силно тецијаше; љешину му дјеца измијала. Таквом коби... сис од оца сину од синова позним унуцадма — остала је упомена жива, да се прича, да се приповједа, о Гаруу — његову издајству... и његовом кукавном свршетку!

VI.

Дрхтајућа Гарунова душа 'нако срамна — прерушена цјела... украде се, шмигнула је тајом најбистријем оку Пророкову, — па у слици поноћне авети... дуж ждријела источних планина, још и данас непрестано пута. Јели зора... јели р'но јутро... на излазку рођене колибе свагда куца... да ако би уш'о; ал' божански стихови Курана берају га... у маглу угоне... Бјежи Гаруу — бјежи безобзирце... као што је за живота бјеж'о... на разбоју пред душманском хордом!!

Саво Ст. Рачета.

нашло, кад је све кренуло, да нас прогута; и кад се све муке прошлога рата, чињене нашој браћи повлавају на нас; то се ипак латих да Вам ово неколико редака напишем, јерко ми што год лакше.

Нијесмо још ни замијенили рану за покојним Милошевом Марићем, који је у сред вароши по гинуо по наговору власти и првака турскијех, што се најбоље види отуда, што му се ни до данас убица не зна, којег дичног и ваљаног Србина, оца сиротињског (без разлике вјере) не можемо прегорети; ево нам се поново ране отварају. У недељу 25 августа убили су нам поштењог и познатог трговца Михаила Филиповића. Кад се бијаше упутио к цркви од некул пуче пушка и он пред врата црквена мртав на земљу паде. Туреке власти фатали су неке и мећали у хапсу на дан и два затвора, а кривца (то јест убицу) и не спомињу, кога врло добро знаду. Прије неки дан искао је покојном Филиповићу један чувени зулумџар, Халил Кајовић 300 гроша да му да. Овај му их није хтио дати, и за то му је запријетно и после наговорио једног Меквића, који га уби. Али ће то злочинство остати неважљиво за на вијек.

А намање зулуме ни описати не могу; а неби ни претора било у нашем цијељеном листу за њих и већ су нам муке преко главе превазиле на „Да је брата у свијету да пожали ка да би помогао“. Тако нам је у просељеном десетнајестом вијеку а на очима турских паша, који су онудјени. Кад овакве зулуме трпимо ни криви ни дужни, онда цијените наше стање и живовање у овим крајевима. Више Ви за сад писати нећу а добро сам и оводног улучно прилику, него Ве молим ако ви дође ово писмо до рука да га објелоданите.

Ваш брат

Србин из Затарја.

НАРОДНА ПРИВРЕДА.

2. Луцерна (*Medicago sativa* L.) је за топле и сухе предјеле одисто тако велике вриједности као црвена дјетелина за хладне и влажне. Луцерном се можемо користити, да само 2 године као црвеном дјетелином, већ 4—6 а ако је на добром земљишту и у повољним околностима и 9—12 година. Она даје скупнију жетву од дјетелине а сасвим тога и раније цвјета него ли пошљедња, ушљед чега нам већ у мају даје један откоп. Исто тако пружа она и у јесен све до половине октобра добру зелену крму. Косити је ваља прије цвјетања, јер јој стабљика иначе јако одрвени. Од дјетелине добијемо годишње 2 највише 3 дочим од луцерне 3 до 5 откоп. Луцерна успјева на топлој клими и врло дубокој добро нађубреној земљи, која мора бити чиста од корова. На пјесковитој земљи успјева само тако, ако није сувише ошједна а на глинуши ако није одвише мочарна и тешко лепљива. Што се тиче обрађивања земљишта, самог сјемења, начина сијања и неговања и доби вање сјемења, важи све што смо навели у прошлом броју код црвене дјетелине. Ваља нам само још то навећи, да се луцерна сије рано у прољеће а за извођење сјемења да се упр. тријебљана тек у четвртој или петој години. На 1 рад о сије се око 7 кгр. сјемења а добије се годишње 500—700 ова кад и кад 800—1100 ова сијена на 1 раду. Сјемења се добије 80 до 130 кгр. а сламе 500—600 ова.

Сад брате мој! испореди количину сијена, коју добијемо са једног рала дјетелишта са количином сијена, коју нам може дати исто толико велик комад ливаде; помисли и па то, које је од оба сијена боље; узми обзир на све што смо напријед навели па реци еда ли имамо право или нешто тежимо, да се и ти што прије одличиш за сијање горе наведених биљака; Без сумње да ћеш морати увидјети корист гајења тихих биљака а како их покушаш гајити па близо ћеш се и сам потпуно освједочити о томе.

Тијем још не ћемо завршити овај чланак; имаде још нешто што је потребно да знадеш а то је како ћеш се владати ако се било на првдој дјетелини или на луцерни појави за опаена вилина косица, како ћеш добивати сијено од тихих биљака и на пошљетку на што мораш pazити при храњењу стоке са зеленом дјетелином.

Вилина косица или самовила (*Cucuta euporea*), која се појављује и на многим другим биљкама, у стању је да за 2 године потпуно уништи луцернека поља, од којих смо се надали више годишњој користи. Често се појављује тек у доцнијим година а кад и кад ботме већ и прве године засејава. Вилина коса је биљка као и свака друга; она цвјета и измеће сјеме, само се од осталих биљака тијем разликује што сиса храну не само из земље, већ и из других биљака, те живи од биљних сокова ако уш и б ва од крви других животиња. Њено сјеме је доста налику дјетелини, само што је нешто ситније, па та сличност и јесте узрок, што се многи лако превари те куни нечисто дјетелинно сјеме

у име чистог. Да би у случају појаве вилине косице у дјетелишту што прије стао на пут њеном ширењу, мораш дјетелиште а особито за вријеме жеге често обилазити. Спазиш ли том приликом ма и најмањи кончић вилине косице (која и изгледа као неки жућкасти око дјетелини ног стабла замршени конци) одмах усекнај не само дотично мјесто мотком, већ и земљиште један метар око мјеста, гдје си вилину косицу примјетио; за тијем поиси усекано мјесто су 20—30 центиметара дебелом петролијом неважљивим слојем сламе и потпали. На тај ћеш начин уништити вилину косицу а голо мјесто у дјетелишту можеш поново засијати дјетелином. За тамањење вилине косице не треба да жалиш неколико гроша, јер ти таква штедња може проузроковати куд и камо већу штету.

Како црвена дјетелина тако и луцерна може се и зелена слоци давати или се суши и прави сијено. Црвену дјетелину ваља косити кад цвјета, дочим луцерну прије цвјетања, да јој неби стабљика одрвенила. При сушењу оввијех биљака мораш особито pazити да им лишће не опадне, јер баш у њему има најбоље хране за стоку а баш у тијех биљака лако лишће опадне и многа крма пропадне. Да буде што мањи губитак лишћа, ваља покосену дјетелину оставити 1 до 2 дана у откосима. Кад дјетелина површно провене тада је јутром кад роса опадне, а ни пошто по жеги, преврши и остави по два откоса скупа. Пошто се крма у пола сасуши, повјеша се на наслоне од дрвета, на којима је вјетар са свијех страна добро проеуши. Чешће превртања покосене дјетелине треба се клонити, јер ће нам сијено изгубити много лишћа, а тијем и много од своје хранљиве вриједности.

Што се тиче храњења стоке зеленом луцерном и дјетелином, треба да знаш да ти ваља с прољећа што прије тијем храњењем почети, јер ћеш на тај начин више крме добити са дјетелишта. При храњењу у прво вријеме мораш бити опрезан, јер од младе свјеже дјетелине хоће говече да се надме. Да се то не би догодило, добро је да дјетелину, којом ћеш сјутра дјетелину хранити, покосиш већ вечерас да мало просене, а за тијев да непосредно последије храњења дјетелином стоку не напајаш. Владаш ли се по овом унутрству тада се ичегга не бој, а за кратко вријеме опазићеш знатан напредак међ својом стоком.

— Ђ. (Вошњак.)

ДОМАЋЕ ВИЈЕСТИ.

Цетиње, 13 септембра.

(Одлични гости.) Г. Бориграв, белгијски посланик у Цариграду, стигао је ономадне у нашу средину и данас је био примљен од Његова Вишњачства на приватну аудијенцију. Г. Бориграв је изврени познавалац и писац српске историје; између осталогга он је написао криво дјело о Цару Душану, које је и преведено.

Међу нама бавио се неколико дана г. проф. *Мико Катарић* из Задра, који је допратио своју ћерку у наш женски институт, те истом приликом трипу до Даниловаграда и Вира да проучава и рибе у нашим водама. Г. Катарић је познат у науци својим научнијем списима о рибама и мравима. Он је на загребачкој изложби изложио 158 врста риба из јадранскога мора и сваку врсту у више екземплара.

(Личне вијести.) Присијели су из Русије са верија у нашу средину *Софија Петровна Мертаво*, управитељка женског института, и г. пуковник *Овсјани*, наставник Његове Свјетлости Књаза Пашљедника. А отпутовали су јучер Његово Високопреосвештенство г. Митрополит *Халил-Сави* и г. *Ј. Сундешић* пут Котора Из Котора ће г. Митрополит продужити одма дојавијем парабродом пут Оциња.

(Водовод.) Вода са Озовице већ је доведена на Цетиње. На Госпошњи-дан учињен је први покушај и вода скаче до 20 метара у висину.

Свечана инаугурација водовода биће када се вода отвори на употребу грађанству. Међутим јављамо, да је Њ. В. Господар изволио одликовати ивијериера г. Шивића орденем Даниловог реда IV степена за успјешан и скори свршетак овога рада.

— Отвори ми мајко моја мила! пред вратима хо.дочасник ја сам син најмлађи Гаруу дјете твоје; враћам ти се с поља крвавога... измеђ' зрња — смртоносна зрња умак'о сам читав и без ране!... — Сам долазиш? — Сам. — А отац, браћа? — Сви падоше један код другога!... смрт је њину Пророк освјештао и душе им уз анђела пратњу одлетеше на небеса горе... — Јеси ли их осветио, сине? — Побјег'о сам у планину мајко! — бјежао сам ни перната стр'јела не би прије до у биљег стигла; пушку, сабљу, оружје витешко, на бојишту бадио сам 'нако — у намјери да ти сузе утрем. — Муч', Гаруне, препредено створе; ој! умукни... кад умр'јет' не знаде за поштење и образ јуначки! Ид' од мене далеко, далеко... па трнући, по пустиња живи, не ћу љета и посљедње дане наталати чемернијем једом — прекр'јеват' их глушајућим стидом — и срамотом од твоје срамоте — рад чега те у сина не примам! —

V.

Озваше се жалосни узвици туже мајке — док наоко свуда савршена владаше тишина — изм'јешани писком и молбама, под прозором чујаху се дуго. На посљетку удар оштра ножа... несрећников живот укинуо —

(Занати и индустрија у Бугарској.)

Консуларни извјештај кр. срп. заступничтва у Софији, што доноси званичне „Срп. Новине“, даје гласи:

По извјештају оvd. министарства финансије (одјелења за државна добра, земљорадњу и трговину), у цијелој земљи има занатлија, који производе намирнице свакидашних потреба, и занатлија, који прерађују производе од земаљске стоке и земљодјелског оруђе. Фабрикација штоfoва (аба и шајака) и индустрија гајтана у многим је окрузима достигла доста високи ступањ развјетка, али је фабрикација Ђилимова (нарочито у Видинском округу) пропала од како су се Турци иселили. Од прије је у Габрову цвјетала израда ножева, али сад не може да издржи утакмицу страних ножева, који се из других јевропских земаља увозе. Готово у свакој вароши има табака, качара, сапунара, свјећара, ћурчија, папучара, метлара и ковача.

За вријеме Турака било је готово свуда по Бугарској еснафа, али се сада губе с тога, што домаћа индустрија јако опада, услед снажне конкуренције страних земаља. У окрузима: Варна, Бургас, Враца, Ловча, Рахово, Свиштов, Севлијево и Силистрија — већ нема еснафа. У Видину сваки занат има свој еснаф са старешином (устабаши), помоћником (видбаши) и slugом (чауш). Старешина и помоћник узимају се при годишњим скуповима (лонци) из старијих, а slugа од млађих чланова. Сви су чланови равноправни, и сваки мора по неколико година да служи као шефрт и калфа, док не постане мајстор. Сваки мајстор, при ступању у еснаф, мора да унесе извесну суму новца (аваст) у еснафску касу (кутију), која служи за потпомагање сиротних чланова задруге. Спољну и унутарњу управу уређују нарочита правила, која нијесу писана, већ се усмено преносе с генерације на генерацију. Чланови, који погазе правила, истјерују се из еснафа и казне се тиме, што им се код свију трговаца одузима кредит. Еснаф се узајамно потпомажу, што је веома нужно било за вријеме турске владавине, која их није потпомагала. Ни један члан задруге не смије да израђује сировине или полуфабрикату без знања старешине и осталих чланова. Ни један не смије да продаје свој еснаф испод цијене, означене у тарифама, и ко то учини казни се поцем, који се употребљује на помагање осиромашених чланова или на помагање калфе, који самосталну радњу заснива.

У свима окрузима има млинова, бакарних казана за пециво ракије и фабрика за производњу филца. У појединим окрузима има и слиједних индустријских предузећа:

У Бургасу: 2 парна млина и 2 фабрике за дуван.

У Варни: 2 парна млина, 1 пивара, 15 дуванских фабрика, 2 фабрике за Ђилимове, 1 мала фабрика за тајин, 2 штампарије, 1 литографски завод и 1 фабрика за ђонове.

У Видину: 1 модерни парни млин на Дунаву, 3 друга парна млина, 1 пивара, 2 штампарије, 2 сода-фабрике, 1 столарска радионица, 4 фабрике дувана и у селу Букочини код Видина једна фабрика барута, која сировину добавља из Аустро-Угарске, а производи дневно по 100 ока барута, од кога се ова продаје по 2 дин.

У Враци: 1 фабрика дувана. У Кистендилу: 1 фабрика дувана и бурмута, која производи годишње по 3.000 ока бурмута, од кога извесан дио извози у Србију. У Лому: 3 дуванске фабрике и 1 млин. У Пловдину: 3 фабрике за ракију, 5 штампарија, 3 литографска завода, 1 пивара, 2 фабрике за брашно, 8 дуванских фабрика, 3 дестилације, 3 фабрике за чешљање вуне, 600 чаркова за производњу гајтана (у Карлову, Сопоту и Калоферу) и 1 сапуница.

Оне 3 фабрике за шпиритус извозе свој производ од чести у Турску, а фабрике гајтана од произведене количине (1.700.000 тона) нешто и у Србију и у Турску. Ова индустрија опада због конкуренције сличне индустрије у Србији и у Турској.

У Плевни има неколико радионица за чешљање вуне и неколико дестилација. У Разграду, Рупчуку, Свиштову, Севлијево, Силистрији, Славну, Старој Загори, Татар-Пазарцику, Трну, Трнови, Хаскову и Шумли има фабрика више мање сличних наведенима, с том разликом, што Рупчук има још и једну фабрику за производњу ђонова и једну фабрику за свјеће, Севлијево фабрику за собни намјештај, Стара Загора фабрику за ћул (зејтин од ружа) и за стакло, Татар-Пазарцик такође фабрику за ћул.

Софијски округ има 33 етаблимана, 3 млина (у Књажеву, Владјају и Самокову), 5 пивара (2 у Софији, од којих је једна пропала, 3 фабрике за шпиритус (у Самокову, Књажеву, која је пропала, и у Владјају), 2 фабрике за гајтан (у Самокову и

Пирдону), 5 фабрика за дуван, 7 штампарија, 4 литографска завода, 1 сапуница, 3 фабрике за соду и 1 фабрику за брашно. Заводи ови нијесу сви у мјестима која се наводе, него у њима и у окрузима тих мјеста. Имаоци етаблимана с малим су изузетком урођеници.

Материјал за фабрикацију лиферије понајвише сама Бугарска. Неурђен дуван доноси се од чести из Србије и Турске, шпиритус из Русије, Аустро-Угарске и Румуније и т. д.

Производња шајака, аба, бало (особити род вуненог штоfoа) и гајтана јако је распрострајена у Бугарској. Само Стара Загора производи 4.000.000 аршина гајтана и 400.000 аршина шајака и т. д. Аба и шајак извозе се у количини од 200.000 аршина у Србију и Турску, а бало, који се производи у триском округу и специјално у Рилском манастиру од калуђера, у Србију и у Босну.

Неки од основаних индустријских етаблимана пропали су, и то: у Бургасу ткачнице аба због високих царина, и свиларе због болести свилених буба; у Видину свиларе и фабрике Ђилимова због сеобе Турака; у Кистендилу фабрика гвожђа због оскудице канинала и због стране конкуренције; неке фабрике бурмута; у Ловчи ткачница астарци — памучних и кудељних ткања и др.; у Кутловици млинови за пиривач због обуставе производње пиривача; у Пловдину барутана, јер ју је још турска влада порушила; у Разграду 20 радионица за салитру; у Рупчуку неколико стругара; у Сливну сапуница, фабрика свјеће, свилара, пушкарница, фабрика за Ђилимове и фабрике за дестилацију зејтина од ораха; у софијском округу фабрика за гвожђе и ливница гвожђа; у Старој Загори свилара, табачка фабрика, сапуница, фабрика за свјеће и аба; у Татар-Пазарцику кожарница, потпивачница и фабрика за платен еснаф; у Трнову ткачница, пивара и два парна млина.

Само у два округа могу занатлије да се издржавају само својим занатом, и само у 9 округа поједини родови радника могу да живе од свог специјалног посла. У осталих 14 округа, да би се могли издржати, поред свог стручног посла морају да се баве и другим радовима. Узроци су томе: оскудица у капиталима; несавршеност технике рада; велики потрошак труда, времена и новца; високе царине; простота и грубост производа, јер купац није у стању да плати веће цијене; страна конкуренција са јевтинијим и савршенијим еснафом, и оскудица у саобраћајним средствима. У свед тога изгубили су занати кредит, а занатлије уважење; $\frac{2}{3}$ становништва не ће да зна за занате, а младеж се радије одaje трговини, настави и тражи државну службу.

Има истина у Бугарској још доста крајева, у којима сеоско становништво претпоставља земаљске производе странима, због веће трајности оних првих; али у другим крајевима (поглавито у западним и сјеверним окрузима) свијет се колеба између страног и земаљског производа, а у варшима по правили претима земаљште стран производ. Сеоба Турака и та околност, што многе младе и интелигентне снаге претпостављају државну службу, знатно су ослабили земаљску производњу.

(Краљица румуњска) тешко болује у Млечима од назад неколико недеља, Овијех дана стигао је у Млетке румуњски краљ Карол, да је посети. С њим је и министар предеједник Флореско. Али прије његова доласка морала се удаљити од краљице гђица Вакареско, чију љубав са румуњским Престолонашледином краљица протезира. По најновијем вијестима болијест краљичина не иде на горе али не иде ни на боље. Краљица болује од живаца.

Из Млетака одвежена је болесна краљица у Паланку на Лаго Мајоре. Од какве болијести болује, љекари још нијесу на чисто. Само се зна, да јој је читав живчани систем поремећен. У гостионици Данијели, гдје је становала, морала је уздрати гробна тишина. Најмања ствар узрђала би краљ цу најсијаније. Кад је пошена у насловачу на Колодвор, свакога је присутног дирнула. Њезина коса која је већ почела помало сиједети, сиуштала се низ високо чело, које блиједо попут мрамора. Очи су јој сијевале у правом грозничавом жару; глава јој лежаше на узглављу, а тијело остало није се мичало. Само би кадгод дигла руку да поздрави околину. Љекари се надају да ће Краљица у Паланци оздравити.

(Катастрофа на мору.) Бројавно смо извијештени о судару италиј. бродова „Таормине“ с грчким бродом „Тесалијом“. Подробије о тој страшној катастрофи јавља се из Трета ова: Пароброд „Тесалија“ је код острва Гајдора ушлел једног крило схваћеног маневра као клин продро у „Таормину“, која је за неколико минута потонула. Већи дио путника, пошто је судар ноћу био, спаваше у кабинама. 22 човјека стојећи на палуби спасоше се,

ухвативши се за врх од „Тесалије“. Од 49 момчадије спасоше се 31, међу којима и капетан Феордони. Већи дио путника пропао је. Причају се грозне појаве. Тако је пропала породица од десет особа. На мору се виђаху читаве групе жена и дјете, гдје се боре с валовима и тону у дубину. Спасени путници бјеху скоро сви у пола голи и онесвијештени. Пароброд „Маједонија“ спаса је једног тријача, који се шест сахати борио с таласима. Једна грчка јадрењача спасла је 16 особа, међу којима двије енглеске породице. У опће се мисли, да је несрећа изазвана непажњом и да је момчадија пропустила да учини своју дужност.

(Острво Вис.) Тамо посред нашега Јадранскога мора, око 80 километара подалеко од сјеверскога јала, иза Шолте и Хвара лежи се из бистре воде лијепи и богати оток Вис и кочи се попут лабуда на пучини морској. Дуг је 16 километара, широк 6 а површина му је до 100. Када је ведро небо, с њега видиш талијанске горе. По отоку види се амо тамо брежуљак, који круже лијепе и плодне равнине. Најпоноснији је Хум, одакле је красота оком погледати. Вис је оток зелен кано зелена кита. Гдје се плодна лоза није поцела, ту се приплеће бор и чесмина, маслина и смоква, рогач и бадем, бухач и кадуља, лимун и наранџа, палма и алој, еукалиптус и кактуси, ружмарин и руже. — Одавна се у људској памети Вис спомиње. Звно се је Иса. Четириесто година прије Исуса владао је у њему неки силник из Сиракузе по имену Дионизиј. Тада оток по себи се је владао, имао своје бродове, ковао свој новац. На новцу била је за знамен букара са вином лозом. Послије је оток промјенио више господара, док га у седмом вијеку Хрвати ненаселише. Саградиле они понајвише овеће мјесто Велосело, које се над данашњим Висом наводи. То село разори г. 1483. војска фердинанда Напуљскога. У народу се још говори, како је кокош (пјевац) са врха цркве био закукурикао: Кукурику Велосело — До три данка невесело. Доће Турци Каталани — Остајете сви поклати! Послије тога Вишани и нови досељеници са Макареског приморја, приближише се к мору и утемељиле данашњу варош Вис.

— Године 1806. Французи освојиле Вис, а пет година касње, т. ј. 1811. на 13. марта би под Висом страхан морски бој између 20 француских-талијанских бродова и 4 енглеска. Инглези преобиде и луку утврдише. — На 13. јула год. 1815. пређе Вис под Аустроју. — На отоку Вису два су мјеста: У Вису су 4 хиљаде душа и Кемижа на западној страни, која има преко 3 хиљаде. По отоку има више села: Велосело, Подпиње, Подхумје, а на бдижњим отоцима Бишово, Светац — око 200 душа. На свему отоку имаде до 9 хиљада становника. Сви су католици, Хрвати; говоре чакавштином (Комижани изговарају на ц) која има много старословенишине. На отоку владају хрватски обичаји. — Варош Вис лежи наоколо простране и красне луке Св. Ђурђа, какове у Далмацији, нема. Дијели се на: Кут са истока; Лука по сриједи и Малабанда са запада. По сред луке красан је полуоток Прирово са франевачким самостаном. Ту је од године 1823 високо гробниште, на којем има лијених гробница, споменика јунацима год. 1866 и изгореном броду „Радетски“. У Вису су три цркве: Св. Ципријан, Госна од Спилића, наджупничка у којој је тијело Св. Винченца и Св. Дух. Усред вароши налази се красна зграда, која је била тврђава „Госпина“ а сада болница и убојнице, гдје су три сестре милосрднице. У мјесту има веома лијених кућа са красним перивојима, пуним лимун и наранџа. Обинска дворана врло красна, урешена са сликом наших великана. У мјесту је родољубно друштво „Вишки Скуп“ 2. школе, а установила се је и музика. У Вису се је родно свештеник Матијашевић — Караманео, врло учена глава.

Комижа лежи на врло красној ували. Утемељили су је Бенедиктинци. То је мјесто пуно љубно докоји Максимиди. На гласу је црква Св. Николе. Велику капелу саградио је комишки ошат, гласовити хрватски јесник А. Виталић. Комижа обилује живим водама. Опћински је дом веома лијеп то је средовична кула, саграђена риболовом једног мрака год. 1585. — Комижи је родољубно друштво „Зора“. Неколико подалеко острва Виса, налази се оточић „Винчево“ а на њему красна „модра шипла“, које у својој љепоти нема нијде такве на свијету коју велика множина путника са свих страна долази видјети — Вишани понајвише баве се гођењем лозе. Вишко је вино извртно, између болних у Далмацији. Када уроди оток Вис, може дати на годину до 160 хиљада етолитара. Тонијева коноба тргује чак равно до Америке. Оточани се баве и морнарством и рибарењем. Када риболов добар, као на прилику ове године, оток може дати до 30 хиљада барила посољене рибе. У Вису је од лани паробро-

дарско Тонијево друштво, те мјесто у сваком погледу цвати и напридује што му од срца желимо!

На „Пучког пријатеља“.

ТЕЛЕГРАМИ „Г. П. ПРНОГОРЦА“.

БИОГРАД, 7 септембра. — По „Народ. Дневнику“ Стојан Бошковић наименован је министром у Букаресту Владан Ђурђевић у Атини. Новаковић министар у Цариграду биће пензионирани и на његово мјесто иде Сава Грујић.

ЦАРИГРАД, 7 септембра. — Султан је одредио Кјамил-пашу велику пензију у знак своје добротоности.

(Ми бисмо простије рекли Кјамил-паша је пензионирани. У. Г. Ц.)

КОПЕНАГЕН, 7 септембра. — Ушлел тешке болести Велике Књагинње Александре Георгијевне, предстоји полазак краља и краљице грчке.

ПЕТРОГРАД, 7 септембра. — Кашикет шеф азијатског департамента добио је први степен реда Св. Ане а Шувалов посланик у Берлину први степен Св. Владимира.

ЦАРИГРАД, 7 септембра. — Султан је одликовао Рибота првијем степеном Осмалије а Риботову госпоњу првијем степеном Шефката.

КОПЕНАГЕН, 8 септембра. — Краљ и Краљица грчка кренули су из Фредеребурга испраћени до Копенгагена од величанства данскијех и рускијех.

БИОГРАД, 10 септембра. — Указом регенства пензионирани је министар Петронијевић у Петрограду и Грујић министар у Паризу, а Новаковић стављен је на расположење, Сава Грујић наименован је министром у Букаресту а Владан Ђурђевић у Атини.

ЛОНДОН, 10 септембра. — „Стандард“ доноси из Цариграда вијест, да су усташи узели престолницу Јемена и велику сјечу учинили на хришћанима.

БЕЧ, 11 септембра. — „Политише“ говорећи о Цеват-паша, вели да неће мијењати извањску политику, и да ће односе са Аустро-угарском уздржати врло срдачне.

„Кљн. Новине“ доноси да Пашић приликом промјене кабинета, која престоји, неће бити ни против Вујића ни против Таушановића, и за то могуће је да ће поћи као министар у Петроград.

КОПЕНАГЕН, 11 септембра. — Прислио је Нашлединок италијански.

МОСКВА, 11 септембра. — Велика Књагинња Александра све је једнако у апсихији, али има симптома, по којима се држи, да ће се доћи к себи.

МОСКВА 11 септембра — Велика Књагинња Александра Георгијевна (жена вел. Књаза Павла, ћер краља грчког У „Г. Ц.“) налази се у опасност и усљед операције, којој се морала подврћи ради неправилног порођаја.

БИОГРАД, 12 септембра. — Радикалски мепинг у Зајечару донио је резолуцију, у којој се изјављује задовољство са добријех српско-турскијех односа, и жељу народну, да Срби у Турској уживају исту протекцију као и други поданици Султанови.

ПЕТРОГРАД 12 септембра. — Велика Књагинња Александра јучер је била грђе, синоћ боље али слабост већа.

КОПЕНАГЕН, 12 септембра. — Сад доће из Москве вијест, да је велика књагинња **АЛЕКСАНДРА ГЕОРГИЈЕВНА** умрла на поноћи.

ЈАВНА ЗАХВАЛА.

Сродницима и пријатељима на страни јављамо, да се је наш добри и нигда незаборављени отац: **Томо Перовић Херцеговац**, послје дугог тешког боловања, 11 ов. мј. у 72-ој години свога живота у вјечност пресељено, а 12 ог предао матери земљи.

Свијема који бише присутни при сироводу му, од срца захваљамо.

Браћи Херцеговцима, који га у болести чешће посјетиваше, у мукама храбрише, њег и нас тјешиваше, нека је особита вјечна хвала.

Цетиње, 13. Септембра 1891.

Ожалошћени:

Жена му: Јелена; синови: **Ђуро, Митар, Петар и Лазар**; шћери: **Марија и Љубица**; унучад: **Василије и Милица** са осталом родбином.